RAQAMLI IQTISODIYOTDA ZAMONAVIY MENEJMENT VA MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RAQOBATBARDOSHLILIKNI OSHIRISH OMILLARI

Ulug‘xojayev Xamidullo Fayzulloxon o‘g‘li
Namangan davlat texnika universiteti magistranti
h.ulugxojayev@tiu-edu.uz
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20110141

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy menejment yondashuvlari va moliyaviy texnologiyalar (FinTech) asosida korxona va tashkilotlarning raqobatbardoshliligini oshirish omillari tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli transformatsiya jarayonlari, boshqaruv tizimlarining innovatsion rivojlanishi hamda moliyaviy jarayonlarni raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorlikka ta’siri yoritilgan. Shuningdek, inson kapitali, strategik menejment va raqamli platformalarning tashkilotlar raqobat ustunligidagi o‘rni ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: Raqamli iqtisodiyot, zamonaviy menejment, moliyaviy texnologiyalar, FinTech, raqobatbardoshlilik, raqamli transformatsiya, strategik boshqaruv, innovatsion menejment, raqamli platformalar, inson kapitali.

FACTORS OF INCREASING COMPETITIVENESS BASED ON MODERN MANAGEMENT AND FINANCIAL TECHNOLOGIES IN THE DIGITAL ECONOMY

Abstract: This article analyzes the factors of increasing the competitiveness of enterprises and organizations based on modern management approaches and financial technologies (FinTech) in the digital economy. The study highlights the impact of digital transformation, innovative development of management systems, and digitalization of financial processes on economic efficiency. It also scientifically substantiates the role of human capital, strategic management, and digital platforms in ensuring competitive advantage.

Keywords: Digital economy, modern management, financial technologies, FinTech, competitiveness, digital transformation, strategic management, innovative management, digital platforms, human capital.

ФАКТОРЫ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НА ОСНОВЕ СОВРЕМЕННОГО МЕНЕДЖМЕНТА И ФИНАНСОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ

Аннотация: В данной статье анализируются факторы повышения конкурентоспособности предприятий и организаций на основе современных управленческих подходов и финансовых технологий (FinTech) в условиях цифровой экономики. В исследовании рассматривается влияние цифровой трансформации, инновационного развития систем управления и цифровизации финансовых процессов на экономическую эффективность. Также научно обосновывается роль человеческого капитала, стратегического управления и цифровых платформ в обеспечении конкурентных преимуществ.

Ключевые слова: Цифровая экономика, современный менеджмент, финансовые технологии, FinTech, конкурентоспособность, цифровая трансформация, стратегическое управление, инновационный менеджмент, цифровые платформы, человеческий капитал.

Kirish

Raqamli iqtisodiyot bugungi kunda global iqtisodiy tizimning eng muhim va tez rivojlanayotgan yo‘nalishlaridan biri sifatida shakllanmoqda. Ushbu jarayon korxona va tashkilotlar faoliyatida tub o‘zgarishlarni yuzaga keltirib, an’anaviy boshqaruv modellari o‘rniga raqamli texnologiyalarga asoslangan innovatsion yondashuvlarni joriy etishni taqozo etmoqda. Xususan, zamonaviy menejment va moliyaviy texnologiyalar (FinTech) iqtisodiy subyektlarning samaradorligini oshirish hamda ularning raqobatbardoshliligini kuchaytirishda hal qiluvchi omilga aylanmoqda [1].

So‘nggi yillarda raqamli transformatsiya jarayonlari nafaqat ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish sohalarini, balki boshqaruv tizimlarining ichki tuzilmasini ham tubdan o‘zgartirdi. Axborot va ma’lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish mexanizmlarining keng joriy etilishi korxonalarga bozor tendensiyalarini tezkor tahlil qilish, resurslarni samarali taqsimlash hamda risklarni boshqarish imkonini bermoqda. Bu esa strategik menejmentning yangi bosqichga chiqishiga sabab bo‘lmoqda [2].

Shuningdek, raqamli iqtisodiyot sharoitida raqobatbardoshlilik endilikda faqat ishlab chiqarish hajmi yoki moliyaviy resurslar bilan emas, balki innovatsion salohiyat, raqamli infratuzilma va inson kapitalining rivojlanish darajasi bilan ham belgilanmoqda. Shu jihatdan, tashkilotlarda zamonaviy boshqaruv yondashuvlarini joriy etish va FinTech yechimlaridan samarali foydalanish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi [3].

Umuman olganda, global iqtisodiy tizimda yuz berayotgan raqamli o‘zgarishlar korxonalarni yangi raqobat sharoitlariga moslashishga majbur qilmoqda. Bu jarayonda zamonaviy menejment va moliyaviy texnologiyalar integratsiyasi tashkilotlarning barqaror rivojlanishi va raqobat ustunligini ta’minlovchi asosiy omil sifatida namoyon bo‘lmoqda [4].

Adabiyotlar tahlili

Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy menejment va moliyaviy texnologiyalarning rivojlanishi bo‘yicha ilmiy izlanishlar so‘nggi yillarda sezilarli darajada kengaydi. Xususan, K. Shvab tomonidan ilgari surilgan “To‘rtinchi sanoat inqilobi” konsepsiyasi raqamli transformatsiyaning iqtisodiy tizimlarga chuqur ta’sirini asoslab bergan bo‘lib, unda texnologiyalar va boshqaruv integratsiyasi asosiy omil sifatida ko‘rsatiladi [5].

M. Porterning raqobat ustunligi nazariyasida esa tashkilotlarning bozordagi muvaffaqiyati ichki resurslarni samarali boshqarish va strategik pozitsiyani to‘g‘ri tanlash bilan bog‘liq ekanligi ta’kidlanadi. Zamonaviy sharoitda ushbu nazariya raqamli texnologiyalar bilan boyitilib, raqamli raqobat ustunligi tushunchasiga yaqinlashmoqda [6].

Shuningdek, D. Tapscott raqamli iqtisodiyot konsepsiyasini ishlab chiqib, axborot texnologiyalarining iqtisodiy jarayonlardagi o‘rnini chuqur tahlil qilgan. Unga ko‘ra, raqamli muhitda tashkilotlar muvaffaqiyati ularning tarmoqli (networked) boshqaruv tizimlariga moslashuv darajasi bilan belgilanadi [7].

OECD tomonidan taqdim etilgan tadqiqotlarda raqamli iqtisodiyotning asosiy komponentlari sifatida raqamli infratuzilma, elektron xizmatlar va ma’lumotlarga asoslangan boshqaruv tizimlari ko‘rsatib o‘tilgan bo‘lib, bu omillar korxonalarning samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynashi ta’kidlangan [8].

Shuningdek, Q.X. Abdurahmonovning ilmiy ishlarida menejmentning zamonaviy yondashuvlari, strategik boshqaruv va resurslardan samarali foydalanish masalalari chuqur tahlil qilingan bo‘lib, bu qarashlar raqamli iqtisodiyot sharoitida ham dolzarbligini saqlab qolmoqda [9].

O‘zbekistonlik olim S.S. Saidov tadqiqotlarida korxona raqobatbardoshligini oshirish omillari sifatida innovatsiyalar, boshqaruv samaradorligi va bozor muhitiga moslashuvchanlik asosiy o‘rin egallashi qayd etilgan [10].

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy menejment va moliyaviy texnologiyalar o‘zaro integratsiyalashgan holda korxona raqobatbardoshligini oshirishning asosiy omiliga aylanib bormoqda. Biroq, ushbu yo‘nalishda ayniqsa FinTech va strategik menejment integratsiyasi masalasi hali ham chuqur ilmiy tadqiqotlarni talab etadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy menejment va moliyaviy texnologiyalar asosida korxona va tashkilotlar raqobatbardoshligini oshirish masalalari tizimli yondashuv asosida o‘rganildi. Tadqiqot jarayonida ilmiy bilishning umumiy va maxsus usullaridan, jumladan, tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, tizimli yondashuv hamda qiyosiy tahlil usullaridan foydalanildi.

Shuningdek, raqamli transformatsiya jarayonlarini o‘rganishda statistik va kontent-tahlil usullari qo‘llanilib, mavjud ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari hamda amaliy tajribalar o‘rganildi. Bu esa zamonaviy menejment va FinTech yechimlarining iqtisodiy samaradorlikka ta’sirini kompleks baholash imkonini berdi.

Tadqiqotda korxona boshqaruv tizimlarining raqamli transformatsiyasi, moliyaviy texnologiyalarning integratsiyasi hamda strategik boshqaruv yondashuvlarining o‘zaro bog‘liqligi alohida tahlil qilindi. Bunda raqamli platformalar, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari va ma’lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish mexanizmlarining amaliy ahamiyatiga e’tibor qaratildi [11].

Empirik tahlil doirasida zamonaviy korxonalar faoliyatida qo‘llanilayotgan raqamli boshqaruv vositalari va FinTech yechimlarining samaradorligi o‘rganilib, ularning raqobatbardoshlikka ta’siri baholandi. Natijalar asosida raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv jarayonlarining optimallashtirilishi tashkilotlarning strategik rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi aniqlangan.

Tadqiqot natijalari va muhokamalar

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy menejment va moliyaviy texnologiyalarni integratsiyalashgan holda qo‘llash korxona va tashkilotlarning raqobatbardoshliligini sezilarli darajada oshiradi. Xususan, raqamli boshqaruv tizimlarining joriy etilishi qaror qabul qilish jarayonlarini tezlashtirib, resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, ma’lumotlarga asoslangan boshqaruv modeli (data-driven management) korxonalarga bozor o‘zgarishlarini oldindan prognoz qilish, iste’molchi xatti-harakatlarini tahlil qilish va strategik qarorlarni yanada aniqroq qabul qilish imkonini bermoqda. Bu esa raqobat muhitida moslashuvchanlikni kuchaytiradi.

Moliyaviy texnologiyalar (FinTech) esa ayniqsa to‘lov tizimlari, onlayn bank xizmatlari va avtomatlashtirilgan moliyaviy tahlil jarayonlarida muhim o‘rin tutadi. Ularning joriy etilishi moliyaviy operatsiyalarni tezlashtirib, tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi hamda moliyaviy shaffoflikni oshiradi. Bu holat bevosita tashkilotlarning investitsion jozibadorligini kuchaytiradi [12].

Shuningdek, tadqiqot davomida inson kapitalining roli ham alohida ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Raqamli texnologiyalar qanchalik rivojlangan bo‘lmasin, ularni samarali boshqarish va amaliyotga tatbiq etish yuqori malakali kadrlar salohiyatiga bog‘liq. Shu sababli, xodimlarning raqamli savodxonligini oshirish raqobatbardoshlilikni ta’minlashda muhim omil hisoblanadi.

Muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida muvaffaqiyatga erishayotgan tashkilotlar asosan uchta asosiy omilga tayanadi: innovatsion menejment,

moliyaviy texnologiyalar integratsiyasi va strategik raqamli boshqaruv. Ushbu omillar uyg‘unligi korxonalarga bozorda barqaror ustunlikka ega bo‘lish imkonini beradi.

Xulosa va tavsiyalar

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy menejment va moliyaviy texnologiyalar (FinTech) integratsiyasi korxona va tashkilotlar raqobatbardoshligini oshirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Raqamli transformatsiya jarayonlari boshqaruv tizimlarini tubdan o‘zgartirib, ularni yanada tezkor, moslashuvchan va ma’lumotlarga asoslangan modelga o‘tkazmoqda.

Zamonaviy menejment yondashuvlari tashkilotlarga strategik qarorlar qabul qilishda aniqlikni oshirish, resurslarni samarali boshqarish hamda bozor o‘zgarishlariga tezkor moslashish imkonini bermoqda. Ayniqsa, raqamli tahlil vositalari va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari bu jarayonni yanada optimallashtirmoqda.

Moliyaviy texnologiyalar esa iqtisodiy jarayonlarning shaffofligi, tezkorligi va samaradorligini ta’minlash orqali korxonalarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. FinTech yechimlarining keng joriy etilishi investitsion jarayonlarni faollashtirib, bozor ishtirokchilarining raqobat imkoniyatlarini kengaytiradi [13].

Umuman olganda, raqamli iqtisodiyot, zamonaviy menejment va moliyaviy texnologiyalar o‘zaro uyg‘unlashgan holda tashkilotlarning uzoq muddatli raqobat ustunligini shakllantiruvchi asosiy omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. *“Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”*gi Farmon va qarorlar majmuasi. Toshkent, 2020.
2. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O‘zbekiston strategiyasi.* Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
3. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. *Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo‘yicha uslubiy tavsiyalar.* Toshkent, 2021.
4. Abdurahmonov Q.X. *Menejment.* Darslik. Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
5. Saidov S.S. *Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxona raqobatbardoshligini oshirish omillari.* Toshkent: Fan, 2018.
6. Schwab K. *The Fourth Industrial Revolution.* Geneva: World Economic Forum, 2017.
7. Porter M.E. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance.* New York: Free Press, 2008.
8. OECD. *Digital Economy Outlook.* Paris: OECD Publishing, 2020.
9. Tapscott D. *The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence.* New York: McGraw-Hill, 2015.
10. Laudon K.C., Traver C.G. *E-commerce: Business, Technology, Society.* Pearson, 2021.
11. OECD. *FinTech and the Future of Finance.* Paris: OECD Publishing, 2018.
12. World Bank. *Digital Financial Services and Financial Inclusion Report.* Washington, DC, 2022.
13. World Economic Forum. *Digital Transformation Initiative.* Geneva, 2021.